

Апстракт

У раду су размотрене различите врсте спорова у правним односима и начини њиховог решавања. Указано је на заједничка обележја спорова из сфере права, као на разлике између појединих врста спорова. Извршена је класификација различитих процесних метода за решавање правних и интересних спорова. Обрађене су основне и суштинске карактеристике процесних метода који се примењују ради решавања спорова путем пресуђења и заједничка обележја различитих механизама за тзв. мирно решавање спорова. Посебна пажња посвећена је медијацији као једном од метода за споразumno и пријатељско решавање спорова. Анализирани су "зона" примене процеса медијације у домаћем и упоредном праву, улога медијатора, као и садржина делатности процесних субјеката у току медијације. Указано је на потребу уобличавања процеса медијације и предузимања одговарајућих мера на организационом плану, које би унапредиле и афирмисале медијацију као посебан метод решавања спорова у југословенском процесном систему.

Кључне речи: спорови у правним односима, методи за решавање спорова, пресуђење, медијација, преговарање.

Др НЕВЕНА ПЕТРУШИЋ

СПОРОВИ У ПРАВНИМ ОДНОСИМА И МЕДИЈАЦИЈА

I

8

1 Живот људи у социјалној заједници прате разноврсни спорови (конфликти¹, неспоразуми, неслагања). Спорови настају између појединача и део су њихове свакодневице од најранијег детинства. До неслагања долази и између правних лица и различитих неформалних облика удруживања. Сукоби нису ретки ни међу државама и осталим субјектима у међународној заједници. Искуство показује да не постоји иједан сегмент друштвених односа који је, попут какве "озе мира", поштеђен сукоба и неспоразума; сукоби се јављају у породичним односима, базираним на племенитом осећању љубави и привржености, као и у односима заснованим на чистом економском "рачууну".

Не сумњиво је да свака тачка додира интересних сфера и потреба појединача и колективова, представља потенцијални извор сукоба и неслагања. С обзиром да су људски интереси, потребе, жеље и хтења разноврсни, то је и природа самих спорова разноврсна. С друге стране, спорови се мешубично разликују и по непосредном предмету, у зависности од врсте односа у коме настају, као и од конкретних питања поводом којих је међу субјектима дошло до несагласности. Но, без обзира на то што су спорови разноврсни, и по својој природи и по непосредном предмету, сваки спор, суштински посматрано, представља сукоб интереса страна у спору, легитимних или нелегитимних, рационалних или ирационалних. У сукобу могу бити индивидуални интереси, интереси појединача, али и колективни интереси, тј. заједнички интереси различитих (формалних и неформалних) група људи.

* Доцент Правног факултета у Нишу.

¹ Реч "конфликт", која се у нашем језику одомаћила као синоним за "сукоб" и "спор", потиче од латинске речи "conflictus, us" и значи судар, сукоб, спор, борбу, жестоку расправу, оружани судар, рат. (Видети: Дворецкий, Ј. Х.: Латинско-Русский словарь, Москва, 1986, с. 179).

2 Домашај и последице које спорови изазивају такође нису истоветни. Неки спорови су интерне природе, тичу се само страна у сукобу, и без значаја су за сва остала лица. Има, међутим, и спорова "планетарног" значаја, какви су нпр. спорови између држава, који, због оружане силе којом државе располажу, као и због обима и интензитета самог спора, могу да изазову фаталне последице и за садашње и за будуће генерације "земљана".

II

3 Велики број социјалних конфликтата настаје у правној сфери, што је и разумљиво ако се има у виду да је највећи део друштвених односа правно регулисан. Спор до кога долази у току или поводом правног односа (стварног или хипотетичког), представља једну фактичку, животну ситуацију и, као такав, није регулисан правом².

Поводи и разлози за настанак спорова у правном животу веома су различити. Спорови настају у развоју правних односа и тичу се остваривања већ постојећих субјективних права и појединачних правних овлашћења (тзв. *правни спорови*). До спорова долази и приликом покушаја правних субјеката са супротстављеним интересима да установе правила којима одређени свој однос регулишу, правно га перфектуирају или изнова уређују (тзв. *интересни спорови*).

Спорови настају у различitim областима права и могу се класификовати према различитим критеријумима. Тако, нпр. према природи предмета спора, спорови се могу свrstati у различите категорије, као што су *грађанскоправни спорови*, *радноправни спорови*, *породничноправни спорови*, *кривичноправни спорови* и многе друге врсте спорова. Према томе да ли се у структури спора појављује страни елемент, спорови имају *национални карактер* или *карактер спора са елементом иностраности*. С друге стране, поједини спорови су приватноправне природе, док је у структури неких спорова изражен, у већој или мањој мери, јавноправни елеменат. Поред тога, спорови могу бити *индивидуални* и *колективни*, у зависности од тога да ли су у спору појединци или аутономне социјалне и интересне групе, као што су нпр. асоцијације послодавца и радника.

Без обзира на то што су спорови из правних односа међусобно различити, непосредни предмет неслагања увек је или неко чињенично или неко правно питање; стране у спору нису сагласне о постојању, значају или карактеру једне или више фактичких чињеница или имају супротна схватања о томе какво дејство има одређена чињеница и какве последице она изазива. Због неслагања о чињеничном или правном питању, стране у спору имају и различите ставове о томе шта свака од њих треба да се учини, да не учини или да трпи како би њено понашање било саобразно објективном праву³, односно различита схватања о томе како треба регулисати одређени однос или изнова уредити међусобна права и обавезе. Поларизоване у својим схватањима и претензијама, стране у спору једна другој опонирају, настојећи да другој страни наметну сопствено мишљење или тврђење као једино тачно и исправно.

4 Спор из области права, као и сви други спорови, изузетно је сложена социјална и психолошка појава. Иако су спорови из правне сфере разноврсни, у њиховој

² Правни спор се у литератури најчешће дефинише као "животна ситуација у којој један правни субјекат истиче своје право према другом, а овај оспорава да оно уопште постоји или тврди да не постоји према њему". (Правна енциклопедија, Београд, 1979, с. 936).

³ О појму, предмету и структури грађанскоправног спора детаљно: Марковић, М.: *Грађанско процесно право*, књ. 1, св. 1, Београд, 1957, с. 29-30.

структурни и динамици појављују се и многи заједнички елементи, који су, у ствари, опште карактеристике и обележја конфликта као друштвеног и психолошког феномена⁴. Тако, нпр. понашање људи у правном спору детерминисано је њиховим биолошким бићем, при чему је очување интегритета сопствене личности врхунска вредност. Отуда, сваки напад једне стране у спору на интегритет друге стране, експлицитан или имплицитан, као што су оптужба, окривљавање и сл., изазива неминовно одбрамбену реакцију нападнуте стране, најчешће у виду противнапада. Исто тако, као и код свих осталих социјалних конфликтата, начин понашања страна у правном спору под утицајем је два важна фактора: њихових индивидуалних процена о важности самог предмета спора и од процене значаја коју једна страна у спору има за другу страну. Стога ће се сасвим различито понашати страна у спору којој је стало до трајних добрих односа са другом страном, у односу на ону која процењује да јој друга страна није важна и да зато нема разлога да ишта улаже како би са њом задржала добар однос. Извесно је да је индивидуална процена коју свака страна у спору врши у односу на предмет спора и другу страну у спору, културно и социјално одређена. Образац понашања, обликован културом (образовањем, масовним медијима, литературом и сл.), који су стране у спору усвоиле, понекад је у стању да код њих створи потпуно погрешну представу не само о значају предмета спора већ и о значају друге стране. Зато се, нпр. може догодити да предмет спора који је објективно безвредан, у очима страна у спору поприми витални значај, што, по правилу, доводи до заоштравања и продубљивања сукоба.

5 У динамици правног спора, као и код свих других спорова, јасно је препознатљив процес ескалације. Ток овог процеса није, наравно, увек исти и зависи од низа фактора. Извесно је, међутим, да ескалаторна динамика спора, пре или касније, доводи стране у спору до "пат-позиције"⁵, у којој свака страна почиње да трага за адекватним методом чија би примена довела до решења спора.

6 У литератури која је посвећена решавању правних спорова обично се наводи да је спор једно патолошко стање у правним односима и да га треба што пре отклонити из правног живота. Иако се на први поглед чини исправним, овај закључак је, ипак, само делимично тачан. Разумљиво је да избијање сукоба у правним односима није пожељно и да би, применом одговарајућих метода и механизама, требало предупредити њихов настанак. Исто тако, тачно је да спорове и несагласности треба решити и елиминисати из правног живота. Спорови, међутим, сами по себи, нису ни "добри" ни "лоши"⁶. Сваки спор који настане у једном односу, садржи у себи и регресиван и прогресиван потенцијал⁷. Како ће тај потенцијал бити искоришћен, зависи од тога да ли

⁴ Иако структура конфликта још увек није у потпуности истражена, његови основни елементи су познати. Видети: Rubin, J. Z. Sander, E. A.: *When should we use agents? Negotiation Journal*, 4/1998, p. 395-401; Pruitt, D. G., Rubin, J. Z. Kim, S. H.: *Тактике надметања, у Социјални конфликти - карактеристике и начин решавања*, (приређивачи Попадић, Д., Ковач Церовић, Т.), Београд, 1996, с. 121-139; Ковач Церовић, Т.: *Сукоби: настанак, ток и исходи*, Република, 1-15. 3. 1995, с. 25-27.

⁵ У току ескалације сукоба, паралелно се одвијају два процеса: постепени губитак поверења у другу страну и преображавање почетног порива за сукоб. (Детаљно видети: Ковач Церовић, Т. - *Сукоби: настанак, ток, исходи*, у: Попадић, Д., Мршћ, С., Ковач Церовић, Т., Печујлић, Мастиловић, С., Кијевчанин, С., Петровић, Д., Богдановић, М.: *Паметнији не попушта*, Београд, 1998, с. 16).

⁶ Детаљно: Ковач Церовић, Т.: оп. cit., с. 14.

⁷ Анализирајући колективне радне спорове (индустријске конфликте), Лубарда констатује да ови спорови могу бити извор "неустабилности и неравнотеже у односима снага", али да се они јављају и "као генератор промене и тежњији субјеката да успоставе нову стабилност и одређену уравнотеженост индустриских односа. Отуда, индустриски конфликти могу да воде развоју и напретку у индустриским односима (...) или неустабилности, па чак и рушењу, индустриских односа". (Лубарда, Б.: *Решавање колективних радних спорова, - Принципи, методи, институције* - Правни живот, 11/95, с. 593).

ће спор, у својој динамици, попримити конструктиван или деструктиван ток. Другим речима, спорови могу бити извор нестабилности, уништавања, разарања, али и генератор промена, развоја и унапређења односа у коме је дошло до спора. Уколико процес решавања спора крене конструктивним током, може се показати да је управо спор био повод за редефинисање односа сукобљених страна и да је у процесу конструктивног решавања спора дошло до квалитативног унапређења њихових укупних односа и успостављања нове и трајне стабилности.

III

7 Кад у току или поводом стварног или хипотетичког правног односа дође до спора, у реалном правном саобраћају настаје једна нова "спорна правна ствар" (*res litigiosa*), коју треба решити и учинити неспорном. Спорови у правном животу решавају се на различите начине, применом различитих и разноврсних метода и техника за њихово решавање.

8 Током историјског развоја, свака друштвена заједница изградила је сопствене механизме за решавање спорова у правним односима, у складу са својом културном и правном традицијом, верским обичајима, системом вредности, карактеристикама правне свести и другим особеностима у развоју. Иако међу националним правним системима постоје разлике у погледу метода за решавања спорова у правним односима, уз велико уопштавање, сви ти методи могу се разврстати у две категорије, у два суштински различита модела.

Први модел решавање спорова у праву чине сви они методи који се примењују кад спор решава "неко" непристрасни трећи, "неко" различит од страна у спору, тако што, након спроведеног поступка у коме се одвијала страначка "борба", доноси одлуку којом пресуђује спорну правну ствар. Други модел чине различити механизми за тзв. мирно решавање спорова, који се примењују са циљем да странке путем преговара, уз помоћ и посредовање независног и непристрасног трећег лица, same, споразumno и пријатељски реше свој спор.

9 Ради решавања спорних правних ствари путем пресуђења примењују се различити процесни методи, различити судски и управни поступци, као што су парнични поступак, арбитражни поступак, кривични поступак и многи други (општи и посебни) поступци, који су функционално оспособљени и прилагођени за решавање одређене врсте спорова⁸. Међу поступцима који се примењују ради решавања спорова путем пресуђења, постоји многобројне разлике. Сваки од њих изграђен је на специфичним процесним начелима и обликован на начин који омогућава да се поступање процесних субјеката у максималној мери прилагоди самој спорној правној ствари

⁸ У савременим правним системима њихова примена поверена је државним органима специјализованим за решавање одређене врсте спорова, који чине посебну јавну службу преко које држава остварује своју дужност пружања правне заштите. Осим тога, о спорним правним стварима, под законом прописаним условима, могу да одлучују и недржавни органи, као што су арбитражни судови, судови "добрih људи", старешине локалних заједница и други појединци од ауторитета, који инвеституру за пресуђење стичу на основу споразума самих страна у спору. Последњих година посебну експанзију доживљава арбитражни начин решавања грађанскоправних спорова, посебно спорова у области међународних трговинских односа. О предностима овог судског метода решавања спорова у односу на остale цивилне судске поступке, детаљно: Станковић, Г., Старовић, Б., Кеча., Петрушић, Н.: *Арбитражно процесно право*, Ниш, 1999, с. 25-28.

и оствари поступирани квалитет правнє заштите која се у њему пружа.⁹ Упркос томе што се поступци намењени пресуђењу спорних правних ствари међусобно разликују, сви они имају и низ заједничких карактеристика.

Једна од основних карактеристика поступака који се воде ради пресуђења спорних правних ствари огледа се у томе што сваки од њих представља, суштински посматрано, специфичну "борбу" страна у спору. Реч је о "борби за право", која се одвија по унапред прописаним правилима и уз употребу допуштених "борбених средстава" - процесних овлашћења која странкама у поступку припадају. Да би остварила победу, странка напада свог противника тако што предузима *офанзивне процесне радње*, настојећи да правну ситуацију промени у своју корист, и од напада се брани предузимањем *дефанзивних процесних радњи*, како би сачувала створену повољност. У "правном турниру" који претходи пресуђењу, тј. доношењу одлуке о спорној ствари, странке расправљају¹⁰ - износе аргументе у прилог исправности свог тврђења и противаргументе којима побијају исправност тврђења свог противника. Ова "борбена" шема поступка, суштински посматрано, увек је иста, без обзира на врсту поступка у коме се спор решава одлучивањем (пресуђењем) и без обзира на обим овлашћења којима надлежни орган располаже у руковођењу поступком¹¹.

Одлука којом надлежни орган, као непристрасни трећи, пресуђује спорну правну ствар представља појединачну правну норму која за стране у спору има обавезну и императивну снагу - снагу закона. Кад одлука надлежног органа којом је спор решен ступи на

⁹ Неки методи намењени пресуђењу спорних ствари имају традиционални карактер, плод су вековног искуства и део општег цивилизацијског наслеђа. Поједини методи су, међутим, новијег датума и представљају резултат напора који се перманентно чине ради прилагођавања поступка садржини спорних ствари и ефикаснијег решавања правних спорова. Последњих деценија, уобличавање нових процесних метода најинтензивније је у области арбитражног права. У настојању да поступак прилагоде особеностима спорне правне ствари, а нарочито жељама странака у погледу брзине решавања спора, развијени арбитражни центри у свету својим аутономним актима предвиђају различите моделе арбитражне процедуре, чији је избор у рукама самих страна у спору. Тако је, нпр. Арбитражни институт Штокхолмске трговинске коморе 1995. године усвојио правила за упрошћену процедуру (*Rules for Expedited Arbitration*). Ради решавања спорова из области инвестиција и финансија, лондонски *City Despute Panel* нуди данас својим клијентима различите врсте арбитражних поступака: обичну процедуру, која се примењује када се не захтева хитно решење спора, брзи поступак, када је одлука хитно потребна, и поступак који се примењује кад је потребно да спор буде решен истог дана. (Видети: Пауновић, М.: *Ad hoc арбитража као средство решавања међународних привредних спорова у савременим условима*, у књизи Међународна привредна арбитража - стање и перспективе, Београд, 1997, с. 56-57; Станковић, Г., Старовић, Б., Кеча., Петрушчић, Н.: оп. *cit.*, с. 209).

¹⁰ У Душановном законику расправа странака, означена старом речи "пра", обухвата две процесне активности: "прети" и "отпирати". У старом српском праву, судија је био пасивни посматрач страначке борбе. "...Судије не интервенишу у 'при' активно, него је прате и посматрају, да на крају реше, ко је у судској борби победио...". (Тарановски, Ф.: *Историја српског права у Немањићкој држави*, Београд, 1935, с. 188-190).

¹¹ "Маневарски простор" у коме се странке у току борбе за право могу кретати, тј. користити своја процесна овлашћења, омеђен је начелом забране злоупотребе процесних овлашћења, чија примена треба да онемогући победу несавесне и бескрупулозне странке. За практично остваривање начела забране злоупотребе процесних овлашћења пресудна је улога судије, одн. управног органа јер је управо он, тај који, служећи се "изванредно финим инструментом" забране злоупотребе права, у поступку обавља деликатни задатак контроле исправности вршења сваког појединачног процесног овлашћења. (Видети: Благојевић, Б.: *Начела приватног процесног права*, Београд, 1936, с. 114; Марковић, М.: оп. *cit.*, с. 131).

правну снагу, стране у спору дужне су да своје понашање саобразе заповести садржаној у тој појединачној правној норми. Ступањем одлуке на правну снагу, спорна правна ствар (*res litigiosa*) постаје пресуђена ствар (*res iudicata*)¹². У тренутку ступања одлуке на правну снагу, она постаје коначна, неоспорива и неизменљива: спор је на ауторитативан начин решен, уређени су интерни односи странака и странке свој спор не могу и даље сматрати нерешеним. Напротив, без обзира на то да ли одлуку сматрају законитом, или борбу напуштају уверени да је одлука неправилна и/или неправична, и победник и побеђени везани су одлуком и дужни да своје понашање ускладе са њеним изреком.

Са становишта остваривања нормативног правног поретка, одлука којом је пресуђена спорна правна ствар у тренутку ступања на правну снагу остварује своју мисију: спор је решен и елиминисан из правног живота, осигурана је извесност у правним односима странака и успостављен правни мир. Од странака се очекује да поштују одлуку којом је спор решен, да своје понашање саобразе заповести садржаној у одлуци и да на бази те одлуке даље граде свој однос.

Чињеница је, међутим, да се ова замисао пројектаната нормативног правног поретка не може увек остварити. Посматрана из перспективе самих странака, одлука о спорној ствари не изазива увек задовољство, нити неизоставно доводи до успостављања складних и стабилних односа међу њима. Каква ће осећања и психолошке реакције одлука изазвати код странака, зависи од тога каква је садржина одлуке и са каквим су претензијама и очекивањима ушле у "борбу за право". Сагласно томе, странке одлуку могу доживети као победу/губитак, као компромисно решење или као обострани губитак. Брижљива и свеобухватна анализа мериторних одлука којима се пресуђују спорне правне ствари показује, међутим, да су, по правилу, у свакој одлуци сакривени и извесни елементи губитка. Без обзира на то какав је исход поступака, евидентно је да губитке трпе обе стране у сукобу - и победник и побеђени, посебно ако се имају у виду утрошено време, новац и остали ресурси, као и негативни рефлекси одлуке у домену будућих односа странака. Чак и кад је реч о одлуци којом су у први мах задовољне обе странке и која наизглед представља компромисно решење, догађа се да странке касније, *post festum*, дођу до закључка да ипак нису оствариле неки свој важан интерес, те да су, у суштини, више изгубиле него што су добиле.

Несумњиво је да многе правноснажне одлуке којима се спорови решавају пресуђењем, саме по себи, нису гаранција да ће у фактичким односима странака бити успостављена неопходна правна стабилност, нити неизоставно доводе до успостављања правног мира. Осим тога, чињеница је да решавање једног спора пресуђењем често иницира настанак великог броја нових спорова између истих субјеката. Евидентно је, такође, да поступци намењени пресуђењу спорних правних ствари, чије вођење подразумева испуњење низа формалности, релативно дуго трају и странке излажу великим трошковима, који, не ретко, премашују вредност самог предмета спора. Стога

¹² Чак и кад је у конкретном случају одлука објективно незаконита, она у часу ступања на правну снагу стиче правни ауторитет и производи иста она правна дејства која производе законите одлуке. Иако се од правноснажне одлуке којом је спор решен очекује да буде у складу са ванпроцесном ситуацијом и материјалноправним поретком, може се дрогодити (и догађа се) да на правну снагу ступи и материјалноправно неисправна одлука. Пошто одлуке важе не зато што су законите и исправне већ зато што су правноснажне, и ова одлука ће произвести дејство. Управо због снаге коју правноснажне одлуке имају, материјалноправно неисправна одлука је у стању да у реалним правним односима конституише ново право, односно да укине право које је постојало. Дејство такве одлуке илуструје духовита изрека *Modestinusa*, "*Res iudicata facit ex albo nigrum, ex nigro album, ex curvo rectum ex recto curvum*". (Стојчевић, Д., Ромац, А.: *Dicta et regulae iuris*, Београд, 1984, с. 468).

су, паралелно са настанком и усавршавањем модела за решавање спорова пресуђењем, развијени и различити алтернативни методи и технике за мирно решавање спорова (тзв. ADR технике *Alternative Dispute Resolution*). Примена ових метода омогућава да стране у спору приступе конструктивном и пријатељском решавању свог спора са циљем да, уз помоћ и посредовање трећих лица, заједнички пронађу споразумно и обострано прихватљиво решење, решење које неће значити ни победу ни губитак једне стране, већ њихов обострани добитак.

IV.

10 Међу многобројним алтернативним техникама и методима за мирно решавање спорова који се у савременим правним системима данас примењују, посебан практични значај има метод **медијације** (посредовања).

Медијација, као феномен процесног права, обично се описно дефинише, при чему се има у виду њена структура, функција коју остварује и садржина делатности која се у току медијације предузима. У литератури се најчешће наводи да је медијација поступак који се води са циљем да странке уз помоћ једног или више посредника (медијатора) путем преговора постигну пријатељско и споразумно решење насталог спора које одговара њиховим (добро схваћеним) интересима. Садржину овог поступка чине преговарачка делатност странака и посредничка активност медијатора, чији се задатак састоји у томе да странке тактично усмеравају ка праведном решењу спора, те да им, давањем одговарајућих сугестија, савета, предлога и препорука, помогну да споразумно реше свој спор.

11 Поступак медијације је процесни механизам који се примењује за мирно решавање спорова из различитих области друштвених односа заснованих на принципу аутономије воља. Медијација је подобна за решавање и правних и интересних спорова, али њене предности долазе посебно до изражaja кад постоји потреба за решавањем тзв. интересних спорова, који због свог карактера нису подобни за пресуђење. Такав је, нпр. случај са интересним радним споровима. С обзиром на предмет и природу односа у којима настаје, ова врста радних спорова може бити решена или мирним путем, преговарањем¹³, или применом метода директне индустријске акције (штрајка и lock-out-a). Учешће у поступку посредовања ради решавања колективних спорова по правилу је факултативно. У појединим земљама за неке врсте радних спорова прописана је дужност страна у спору да активно учествују у поступку посредовања, при чему је вођење поступка посредовања (или мирења) законом предвиђено као посебан услов за примену метода директне индустријске акције¹⁴.

И поред тога што поједине врсте спорова нису подобне за пресуђење, област примене медијације ипак је ужа у односу на област коју "покривају" поступци намењени пресуђењу спорних ствари, будући да се медијација може применити за решавање само оних спорова које стране могу решити споразумно мирним путем, склапањем поравнања.

¹³ О начинима решавања ове врсте интересних спорова у домаћем и упоредном праву, видети: Лубарда, Б.: *Решавање колективних радних спорова, Методи и институције*, Београд, 1988. Видети и рад истог аутора: *Решавање колективних радних спорова, Правни живот*, 11/95, III том, с. 593-603;

¹⁴ Детаљно: Лубарда, Б. - *Појам и битна обележја права на штрајк*, Правни живот, 11/98, III том, с. 793-804.

Начелно посматрано, стране у спору овлашћене су да споразумно, мирним путем, реше сваки свој спор. Правнополитички разлози намећу, међутим, извесна одступања од овог правила. У сваком правном систему постоје, наиме, извесне категорије спорова чије је решавање држава монополизовала тако што је њихово решавање резервисала за државне судове и тиме искључила могућност да спор буде решен применом неких других механизама у поступку пред нендржавним органима. Тако, спор о томе да ли једно дело представља кривично дело, да ли је окривљено лице извршило то дело и да ли је за њега одговорно, може бити решен само у кривичном поступку, пред надлежним државним судом. Спор о постојању брака, о његовој пуноважности, спор о томе да ли једно лице треба лишити пословне способности, спор о испуњености услова за стечај итд., такође може решити искључиво државни суд. Потреба да се решавање појединих спорова ексклузивно повери државном суду најчешће је детерминисана природом њиховог предмета. Ради се, по правилу, о правним споровима који тангирају јавни интерес или је реч о правним споровима из односа регулисаних когентним нормама, те је, стoga, потребно да се у поступку њиховог решавања оствари одређени степен законитости и правне сигурности, који се, због гаранција које официјелни судски поступак пружа, може остварити само у поступку пред државним правосудним медијем.

Упркос свим ограничењима, "зона" потенцијалне примене метода медијације веома је широка, будући да у свакодневном правном животу највећи број спорова настаје у односима заснованим на начелу аутономије вольја, које стране могу решити саме, склапањем одговарајућег споразума.

12 Компаративна истраживања показују да је последњих година медијација фаворизована и да овај процесни метод доживљава праву експанзију. Разлог томе лежи у чињеници да медијација није само ефикасан метод за мирно решавање спорова, већ да је њен значај и у томе што превентира настанак будућих спорова, с обзиром да преговарање правних субјеката у току процеса медијације доприноси бољем међусобном разумевању и побољшава њихову комуникацију и сарадњу.

У многим савременим националним правним системима предузимају се разноврсне мере усмерене ка стварању оптималних услова за развој и унапређење медијације и свих осталих метода за мирно решавање спорова. У том циљу, у низу земаља основани су многоbrojni центри за мадијацију и друге спичне институције, које, под покровитељством и уз спонзорство и подршку државних органа и органа локалне власти, администрирају процес мадијације и обезбеђују техничке услове за успешно одвијање мадијаторске делатности. У САД, Канади, Јапану, Великој Британији, као и у многим другим државама, постоје изузетно разгранате и разуђене мреже институција за мадијацију, које постепено постају својеврсна алтернатива националним системима државног судства. Јавни и приватни центри за мадијацију, од локалног до федералног нивоа, чији је број у сталном порасту, помажу појединцима и правним лицима да саставе и редигују текст уговор о посредовању и нуде услуге својих компетентних и искусних мадијатора, који су кроз одговарајућу обуку савладали посебне технике и вештине неопходне за успешно посредовање.

Активности које се предузимају на организационом плану, праћене су богатом нормативном делатношћу усмереном ка регулисању самог процеса мадијације. Тако је позната арбитражна институција *American Arbitration Association* својим нормативним

актима, као што су нпр., *Construction Industry Mediation Rules*¹⁵, *Commercial Mediation Rules*, и други акти, креирала разноврсне моделе медијације, како би се процес медијације, који је инструменталне природе, прилагодио специфичностима појединих спорних ствари. Поступак медијације детаљно је уредио и *United States Arbitration and Mediation Service*, један од најпознатијих центара за медијацију у САД, који је својим актом *Mediation Rules and Procedures* регулисао поступање свих субјеката у процесу медијације.¹⁶ Посебна правила о посредовању ради решавања спорова из радних односа донели су *Federal Mediation and Conciliation Service (FMCS)*¹⁷ и *National Mediation Board (NMB)*, амерички центри за медијацију која промовишу, подржавају и организују процес медијације и примену других *ADR* техника за решавање спорова у области индустријских односа. Исто тако, напори се чине и на плану уобличавања посебних етичких стандарда и упутства за обављање посредничке делатности. Велику практичну примену имају познати *The American Arbitration Association's Model Standards of Conduct for Mediators*, *Lex Mundi's Code of Ethics for Mediators*¹⁸, *Standards of Practice for California Mediators*¹⁹ и спични акти других друштвених асоцијација.

Као један од метода за мирно решавање спорова, медијација је предвиђена низом међународних докумената. Тако је поступак посредовања предвиђен и регулисан Вашингтонском конвенцијом од 13. 3. 1965. г.²⁰, који се води пред Међународним центром за решавање инвестиционих спорова, једном од институција Светске банке у Вашингтону (*ICSID*). Посебна правила о мирном решавању спорова путем медијације (*Mediation Rules*) донела је и *World Intellectual Property Organization*, Светска организација за интелектуалну својину (WIPO)²¹. Медијација је и један од инструмената међународне политике и дипломатије, који се, на основу одговарајућих међународних уговора о посредовању, користи ради превенирања оружаних сукоба, као и за решавање спорних питања у циљу успостављања мира међу зараћеним странама.

¹⁵ Практична примена ових правила, које је Америчко удружење за арбитражу донело на препоруку National Construction Industry Arbitration Committee, у потпуности је потврдила бонитет прихваћених решења. (Видети: Јовановић, З.: Алтернативно решавање спорова код уговора о грађењу, Правни живот, 12/96, с. 656-657; о практичним ефектима примене *Construction Industry Mediation Rules* детаљно у раду George C. Martin.: *Mediation... The New Requirement for Dispute Resolution*, који је аутор 1. маја 1999. г. послао на URL: <http://www.construction-mediation.com>).

¹⁶ Текст ових Правила у HTML формату објављен је на сајту United States Arbitration and Mediation Service (<http://www.usam.com/services/mediation.html>).

¹⁷ Медијатори Федералне служба за миријење и посредовање (Federal Mediation and Conciliation Service) посебно су едуковани за пружање посредничких услуга ради мирног решавања колективних радних спорова, укључујући и оне у којима се као стране у спору јављају запослени у федералној власти, у власти федералних јединица, ако и у локалној власти. (О томе ближе у: Goldman, A.L.: *Labor Law and Industrial Relations in U.S.A.* Kluwer, 1984, р. 307).

¹⁸ Интегрални текст Кодекса може се прочитати на сајту:
<http://www.lexmundi.org/med-ethics.html>.

¹⁹ Стандарде је израдио California Dispute Resolution Council (видети: <http://www.to-agree.com/advedre.html>).

²⁰ Convention pour le règlement des différends relatifs aux investissements entre et ressortissants d'autres états, коју је Југославија ратификовала Уредбом Савезног извршног већа од 1967. г. (Сл. лист СФРЈ, Међународни уговори, 7/67).

²¹ WIPO Mediation Rules примењују се од 1. 10. 1994. г. пред Центром за арбитражу са седиштем у Женеви, који је отпочео је са радом 1. 7. 1994. г. О методима које се пред овим Центром примењују, детаљно: Бесаровић, В.: *Арбитражно решавање спорова из области интелектуалне својине*, Зборник реферата Међународна привредна арбитража, стање и перспективе, Београд, 1997, с. 60-71.

13 Примена медијације предвиђена је и у нашем праву, као један од метода за решавање спорова из личних, породичних, имовинских, привредних, радних и других приватноправних и јавноправних односа.

Савезним Законом о основама радних односа²², као и Законом о радним односима Републике Србије²³ предвиђено је да се индивидуални и колективни радни спорови правне и интересне природе решавају пред арбитражом за радне спорове²⁴, чији је задатак да „посредује и пружа помоћ“ у решавању колективних спорова, односно у споразумном решавању индивидуалних радних спорова.²⁵ Посредовање као начин решавања колективних радних спорова предвиђено је и у аутономним изворима радног права. Тако је Општим колективним уговором²⁶ предвиђено да се спорови који настају приликом измена и допуна Уговора или приликом закључивања новог општег колективног уговора, као и спорови до којих долази приликом примене Уговора, решавају „мирењем, посредовањем, путем арбитража или другим методама у складу са законом“ (чл. 53). Сличне одредбе садржане су у облигационо-правном делу гранских колективних уговора, као и у колективним уговорима закљученим на нивоу предузећа.

Примена медијације предвиђена је, такође, и аутономним актима југословенских арбитражних центара. Правилником Спољнотрговинске арбитраже у Београду²⁷, Правилником Сталног избраног суда при Привредној комори Југославије²⁸, као и правилницима свих осталих домаћих арбитражних институција, предвиђена је могућност да се, на основу одговарајућег споразума о посредовању, спроведе поступак посредовања ради мирног и пријатељског решавања спора. И арбитражни судови *ad hoc*, који се формирају ради решавања већ насталог спора, могу спор решити посредовањем, под условом да стране уговоре примену овог метода, што произлази из опште одредбе садржане у Закону о судовима којом је предвиђено да арбитраже решавају спорове не само одлучувањем већ и „усаглашавањем, посредовањем и поравнањем“²⁹.

Медијација је један од метода за мирно решавање спорова који примењују мировна већа, факултативни правосудни органи локалне самоуправе, који, као посебна врста изабраних судова, решавају спорове до којих долази измене у грађана поводом права којима они слободно располажу³⁰.

²² Сл. лист СРЈ, 29/96.

²³ Сл. гласник РС од 31. децембра 1996, бр. 55/96.

²⁴ Начин рада ове институције регулисан је Правилником о арбитражи за радне спорове, Сл. гласник РС од 29. јануара 1997, бр. 2/97, који је донео Министар за рад, борачка и социјална питања у Влади Републике Србије.

²⁵ Чл. 68. и чл. 76. савезног Закона о основама радних односа и чл. 115. и 115. Закона о радним односима Републике Србије.

²⁶ Општи колективни уговор од 22. маја 1977. г. закључен између Већа Савеза синдиката Србије, Привредне коморе Србије и Владе Републике Србије, Сл. гласник РС од 26. маја 1997, бр. 22/97.

²⁷ Сл. лист СРЈ, 52/97, (у даљем тексту ПСТА).

²⁸ Сл. лист СРЈ, 87/93, (у даљем тексту ПСИСПКЈ).

²⁹ Чл. 69. Закона о судовима (Сл. гласник РС, 46/91, 18/92, 60/91 и 71/92).

³⁰ Видети чл. 70. Закона о судовима. Правила о медијацији мировних већа садржана су у аутономним актима о њиховој организацији и раду коју су донела већа месних заједница при општинским скупштинама. (О методима за решавање спорова које примењују мировна већа, видети: Станковић, Г.: *Мировна већа - правосудни органи локалне самоуправе, Право-теорија и пракса*, 4/97, с. 41-50).

14 И поред тога што је у нашем праву медијација предвиђена као посебан метод за решавање спорова, она није јасно разграничена од осталих механизама за решавање спорова. Тако је, нпр. у аутономним актима појединих домаћих арбитражних институција медијација изједначена са конципијацијом, иако се ради о два различита метода за мирно решавање спорова, док се из текстова појединих нормативних аката не може се поуздано закључити да ли пројектовани метод за мирно решавање спорова представља поступак медијације или се ради о поступку конципијације. Илустративан пример пружа текст Правилника СТА. У овом нормативном документу одредбе о поступку за мирно решавање спорова носе маргинални наслови "Мирење", док је сама делатност која се предузима у циљу мирног решења спора у првом поднаслову означена изразом "Посредовање Арбитраже"³¹. Осим тога, у појединим изворима радног права посредовање као посебан метод за решавање спора није јасно разграничено од арбитражног начина решавања спора, с обзиром да се, према законским прописима, поступак посредовања не окончава склапањем споразума, већ "одлуком арбитраже о постигнутом споразуму"³². С друге стране, одредбе појединих аутономних извора радног права којима је уговорена примена медијације ради решавања радних спорова упућују на закључак да циљ поступка посредовања није у томе да се странама помогне да споразумно реше свој спор, већ да се овај поступак води како би посредници усагласили своје ставове и дошли до заједничког предлога о начину решења спора, који ће странама понудити на разматрање.³³

Непостојања јасних разлика између медијације и конципијације на нормативном терену вероватно је један од разлога због којих се у литератури посвећеној методима мирног решавања спорова термини "посредовање" (медијација) и "мирење" (конципијација) често користе као синоними³⁴. У компаративним анализама, међутим, медијација и конципијација појмовно се разграничују, будући да су у многим правним системима

³¹ У Правилнику СИСПКЈ за означавање овог поступка употребљен је израз "поступак посредовања" (чл. 5), док је у Правилнику о Сталном избраном суду (Арбитражи) при Привредној комори Србије (Сл. гласник РС, 29/96) овај поступак означен називом "посредовање за споразумно решавање спорова".

³² Законска концепција арбитраже за радне спорове нашла је на негативну критику у нашој научној јавности. Према схватању теоретичара радног права, у нашем правном систему није на одговарајући начин регулисано решавање индивидуалних колективних радних спорова. (Видети: Брајић, В.: Домашај прописа, струке и праксе у области радних односа, Правни живот, 11/98, III том, с. 773-774; Јовановић, П.: Потребе измена и допуна прописа о арбитражном решавању радних спорова, Радно и социјално право, 3-6/98, с. 94-102; Петровић, М. Арбитражно решавање радних спорова у југословенском праву, Радно и социјално право, 3-6/98, с. 1-3-110; Ивошевић, З.: Коментар Закона о основама радних односа, Београд, 1997, с. 279). Имајући у виду негативне стране постојећих нормативних решења у погледу метода и институција намењених решавању радних спорова, експертска група за израду текста Општег колективног уговора на нивоу СР Југославије, састављена од четрнаест угледних научника и правних стручњака, користећи искуства страних земаља, израдила је препоруке које садрже начела и правила за добровољно и институционализовано решавање колективних радних спорова пред посебним телом сталном службом за мирно решавање колективних радних спорова. (Видети предлог експертске групе Анекса 1, Општег колективног уговора на нивоу СРЈ од 23. јуна 1997.).

³³ Тако се, примера ради, у чл. 77. Посебног колективног уговора за грађевинарство (Сл. гласник РС, 1/98) може прочитати: "Стране у спору именују по два посредника стручњака из области која је предмет спора. Уколико се посредници усагласе, усаглашен предлог се доставља странама у спору на усвајање". Одредбе сличне садржине предвиђене су и у другим гранским колективним уговорима.

³⁴ Видети, нпр. Цукавец, М.: Нацрт новог правилника о раду Споловнотрговинске арбитраже у Београду, Привреда и право, 5-8/97, с. 598-599.

то два различита метода за мирно решавање спорова;³⁵ поступак посредовања (медијације) подразумева да посредник (медијатор) посредује у преговорима странака и даје свој предлог за решење спора, који стране у спору могу али не морају да прихвате, док у поступку мирења (конципијације) концилијатор има задатак да помири стране у спору, али није овлашћен да у току поступка износи своје предлоге о погледу начина решења спора³⁶.

15 Упркос томе што је у многим домаћим законским и аутономним актима предвиђена примена медијације, овај метод решавања спорова још увек је недовољно афирмисан у нашем процесном систему. Иако је у поређењу са осталим методима за решавање спорних ствари процес медијације знатно једноставнији, неформалнији и краћи, и без обзира на то што његово вођење изазива знатно мање трошкова³⁷, чињеница је да примена овог процесног метода није у доволној мери заживела тако да се он још увек спорадично примењује³⁸.

Многобројни су и веома комплексни разлози таквог стања, од којих су неки, стриктно посматрано, изван сфере права. Један од основних разлога јесте чињеница да овај метод за решавање спорова није афирмисан јер је у нашој јавности недовољно позната суштина и смисао саме медијације. С друге стране, арбитражне и друге недржавне институције нису успеле да изграде и уобличе процес медијације. Нормативни акти којима је предвиђена примена медијације не садрже сва неопходна правила о покретању, току и окончању поступка медијације, о облику и садржини посредничке делатности, као ни правила о правима, дужностима и одговорностима субјекта који учествују у медијацији. Непостојање основних процесних правила о поступку медијације вишеструко је штетно, посебно ако, се има у виду да управо та правила посредничкој делатности дају карактер посебног метода за решавање спорова.

Процес медијације је неформалног карактера и примењују се у различитим спорним стварима, те је, стoga, и разумљиво што он не може бити детаљно и стриктно уређен, нити је могућно креирање једнообразних, типизираних и униформних правила поступања, која би, свакако, умањила његову флексибилност. Иако обликовање сваког појединачног поступка медијације, по природи ствари, мора бити препуштено медијаторима, ипак је неопходно постојање извесног минимума функционалних процесних правила, формулисаних у виду начела и препорука, која би била обавезна за све учеснике у медијацији. На такав закључак упућују и искуства страних земаља, у којима је медијација постала ефикасан метод решавања спорова тек после адекватног уобичавања процеса медијације на бази одређених принципа, као што су принцип диспози-

³⁵ У теорији и пракси појединачних страних земаља, нпр. енглеској, појмови "медијација" и "конципијација" имају, међутим, исто значење. У појединачним страним процесним системима, нпр. у Немачком, појмови "посредовање" и "мирење" нису јасно разграничени ни од појма "арбитража", већ се понекад подводе под заједнички појам "Schlichtung".

³⁶ Видети о томе: Лубарда, Б.: *Решавање колективних радних спорова*, Правни живот, 11/95, III том, с. 600-601.

³⁷ Имајући у виду ове карактеристике медијације, у страној литератури овај процесни механизам описује се као "something better", "more accessible and understandable to the layperson, less adversarial, expensive, and time-consuming, and more likely to produce an outcome that matches the interests of the disputants". (Texas Law Review, A. Glass Half Full at Vol. 73:1594). Сличне квалификације даје и Miller Seymour W., у раду *Mediation - an alternate dispute resolution, methodology whose time has come (Accountant's Liability)*, објављеном на сајту <http://www.luca.com/crajournal.htm>.

³⁸ Треба приметити да је поступак посредовања својевремено био предвиђен као један од метода за решавање спорова пред судом удруженог рада, унутрашњом арбитражом и другим тзв. самоуправним судовима, али његова примена у пракси није била честа.

тивности, принцип добровољности, принцип дискреције и друга методска начела, чија конкретизација и практична примена превентира злоупотребе и непријатна изненадења и обезбеђује услове за успешно решавање спорова³⁹.

Разлог спорадичне примене медијације свакако јесте и околност да медијација у практици није верификована као ефикасан метод за решавање спорова, чему у великој мери доприноси нездовољна обученост и стручна оспособљеност лица којима се повераја вођење процеса медијације.

Искуства страних земаља у којима је медијација традиционални метод за решавање спорова, указују да је за успех медијације пресудна улога медијатора. У земљама у којима је медијација у практици афирмисана као успешан метод за решавање спорова, нарочита пажња посвећује се едукацији медијатора⁴⁰. Многи центри за медијацију, адвокатске коморе, академске и друге образовне установе и асоцијације, као и бројне невладине организације, организују посебне курсеве и тренингове за медијаторе, у оквиру којих полазници стичу специјалистичка знања из различитих области друштвених наука, како би стекли и усавршили посредничку вештину⁴¹. Док су се у прошлости посредовањем бавила лица различитих образовних профила и занимања, данас је у многим земљама посредовање посебна професија коју обављају експерти за медијацију, стручно оспособљена лица за ову врсту делатности.⁴²

Успех медијације у великој мери зависи од фацилитаторских способности медијатора, тако да се у програмима за образовање медијатора вештини и умећу фацилитације посвећује посебна пажња. Као фацилитатор, медијатор доприноси стварању поверења у успех медијације, даје правац и тон дискусији, помаже учесницима да размене и разјасне информације и превазиђу тешке, непријатне и обесхрабрујуће ситуације током процеса медијације, упућује и усмерава странке да идентификују и размотре свако спорно питање, да спор сагледају у временској ретроспективи, да приближе своје ставове итд. Захваљујући савладаној вештини фацилитирања, као и стеченом умећу "активногслушања", медијатори су оспособљени да комуницирају са странкама на неконфронтацију начин, да правилно трасирају ток страначког дијалога и конверзације и странке тактично и ненаметљиво усмеравају ка кооперативном и конструктивном решењу спора, те да, у том циљу, понуде странкама нове опције, инвентивне сугестије и креативне предлоге. На посредничке услуге појединачних компетентних и веома тражених медијатора, који због својих успеха у посредовању носе неформалну титулу "*Conflict Doctor*", стране у спору спремне су да чекају и по неколико месеци. Медијаторима су намењени и бројни приручници и брошуре са упутствима за вођење

³⁹ О току и садржини медијације видети: Moor, S.: *The Mediation Process*, San Francisco, Jossey Bass, 1986.

⁴⁰ У циљу унапређења процеса медијације, организују се и специјални курсеви за адвокате са циљем да будући заступници странака у процесу медијације стекну основна знања о вештини и процесу посредовања како би успешно промовисали овај метод решавања спорова и ваљано припремали своје клијенте за учешће у процесу медијације. Центри за медијацију публикују и посебне водиче за адвокате са детаљним упутствима о томе како и на који начин треба да се припреме за учешће у медијацији. (Видети, нпр, *Preparing for Mediation, Short Guide for Attorneys*, публикован у интегралном облику на сајту <http://www.adrr.com/adr1/essay.htm>).

⁴¹ Један од најбољих програма за едукацију медијатора нуди Harvard Law School. (The M.I., T. - *Harvard Public Disputes Program*).

⁴² Moore,C.W.; *Како се одвија медијација?*, у: *Социјални конфликти - карактеристике и начин решавања*, приређивачи Попадић, Д., Плут, Д., Ковач Џеровић, Т., Београд, 1996, с. 173).

поступка медијације, чији су аутори познати и угледни медијатори са богатим практичним искуством⁴³.

Иако успех медијације превасходно зависи од способности и умешности медијатора, у нашем друштву не поклања се довољна пажња образовању медијатора и њиховом оспособљавању за успешно вођење процеса медијације. На такав закључак упућује и чињеница да југословенске арбитражне институције, иако својим актима предвиђају примену медијације, немају листе медијатора који би били посебно едуковани за вођење процеса медијације, већ за пружање посредничких услуга препоручују лица са листе сталних арбитара, која нису довољно стручно оспособљена за обављање ове специфичне посредничке делатности. То је сасвим разумљиво ако се има у виду да ниједна наша образовна установа не едукује потенцијалне медијаторе за испуњење изузетно сложених задатака који медијација подразумева.

V

16 Медијација је комплексан механизам за решавање спорова који до сада није привукао већу пажњу домаће научне и стручне јавности. Због тога је изостало систематско и свеобухватно истраживање и проучавање теоријских и практичних проблема везаних за овај процесни метод, о чему најбоље сведочи чињеница да је домаћа литература посвећена процесу медијације изузетно оскудна. Проучавањем медијације, преговарања и других метода мирног решавања сукоба у досадашњем периоду бавили су се углавном психологи,⁴⁴ иако се ради о сложеним појавама, које треба анализирати са различитих аспеката (психолошког, економског, правног, политичког, антрополошког итд.).

Истраживање медијације и осталих метода мирног и конструктивног решавање спорова један је од приоритетних задатака наше науке. Интердисциплинарни истраживачки рад у овој области има не само теоријски већ и велики практични значај. Резултати таквог свеобухватног истраживања пружили би сазнања на основу којих би било могућно пројектовање одговарајућих едукативних и васпитних програма за различите категорије субјеката, у циљу промовисања метода мирног решавања спорова и обуčавања правних субјеката за практичну примену медијаторских и преговарачких стратегија и тактика. Ова врста програма, чија је реализација немогућна без одговарајуће правнополитичке и материјалне подршке државе и њених институција, од изузетне је важности јер би допринела превладавању "парничарског духа" у свакодневним односима и поспешила примену медијације и технике преговарања, као најбољег начина за решавање спорова и у приватном и у јавном животу.

Каквим ће се темпом и интензитетом у нашем друштву одвијати даљи рад на унапређењу и афирмирању медијације и осталих механизама за мирно и конструктивно решавање спорова, незахвално је прогнозирати. Извесно је, међутим, да њихово време неминовно долази.

⁴³ Нпр., Jennifer E. Beer with Eileen Stief, : *The mediator's Handbook*; Allan H. Goodman, : *Basic Skills for the New mediator*; Eileen Babbitt, Paula Gutlove, Lynne Jones, : *Handbook of Basic Conflict Resolution skills: Facilitation, Mediation, and Consensus Biulding*; Mark D. Bennett and Michele S. G. Hermann, : *The Art of Mediation* и многе друге стручне публикације. (Библиографски подаци о актуелним практикумима и приручницима за медијацију објављени су на web-у: <http://adrr.com/pun/med>).

⁴⁴ Рад на истраживању медијације и промовисању метода мирног и конструктивног решавања конфликата до сада се мањом одвијао у оквиру невладиног сектора. Најзапаженије резултате остварила је београдска Група МОСТ, која је, радећи на пројекту "Подстицање развоја цивилног друштва", одржала низ семинара, којима је било обухваћено преко 350 полазника..

Dr NEVENA PETRUŠIĆ

LES LITIGES DANS LES RELATIONS JURIDIQUES ET LA MEDITATION

Résumé

La vie quotidienne des gens la société commune est chargée de différents litiges et discordances. Un grand nombre de conflits sociaux a lieu dans la sphère juridique, à l'occasion de la réalisation (de vrais ou hypothétiques) droits et obligations ou à l'occasion des essais de la part des sujets juridiques, dont les intérêts sont contradictoires, d'instaurer des règles par lesquelles ils règlent/réglent quelques unes de leurs relations.

Chaque litige dans les relations juridiques, en tant qu'un phénomène social ou psychologique, contient en lui-même un potentiel regressif ainsi que progressif. Comment ce potentiel sera-t-il utilisé ou dépend du fait si ce litige, dans sa dynamique, recevra un cours utilisé ça dépend constructif ou destructif.

Dans la vie juridique, les litiges sont statués de manières différentes, avec l'application de différentes méthodes et techniques pour leur règlement. De pair avec des méthodes traditionnelles pour le règlement des litiges par la voie du jugement, dans beaucoup de systèmes juridiques nationaux, sont développés calme des litiges (la soit disante ADR technique - Alternativ Dispute Resolution), parmi lesquels une place particulière occupe le procédé de la médiation. Ce procédé de la médiation permet aux parties en litige d'accéder à une solution constructive et amicale de leur litige, avec le but de trouver, avec l'aide et la médiation des personnes tiers (les médiateurs), une solution mutuellement acceptable, la solution qui ne signifiera ni la victoire ni la perte d'une partie, mais leur gain commun. L'application de la médiation est aussi prévue dans notre droit, comme un des mécanismes processionnels pour le règlement des litiges dans des différents segments juridiques. Quoi que la méthode de la médiation ait toute une série d'avantages par rapport aux autres méthodes processionnelles, celle-ci n'est pas encore suffisamment affirmée dans notre système processionnel. À cause de l'absence des conditions organisationnelles, fonctionnelles et autres juridiques - politiques et juridiques - techniques nécessaires, l'application de la médiation

* Maître de conférences à la Faculté de Droit à Niš.

n'est pas devenue vivante dans la mesure souhaitable, ainsi qu'elle n'est qu'occasionnellement pratiquée.

Par quelle cadence et intensité, dans notre société, se développera le travail futur pour avancement et l'affirmation de la médiation, ainsi que d'autres méchanismes semblables pour le règlement calme et constructif des litiges, ce n'est pas facile à prévoir. Ce qui est, cependant, certain c'est que leur temps arrive inévitablement.